

Milan Ivanović

Osijek ima spektar dobro organiziranih festivala i kulturnih događanja, ali nema odgovarajućih aktivnosti glede nakladništva

- Neki od vaših projekata kao što su “Kontesa” (kontinentalni turizam), „Povijest industrije Slavonije i Baranje“ te „Tradicija multietničkog Osijeka“ usko su vezani i uz kulturnu, odnosno kulturno-turističku strategiju razvoja Osijeka i okolice. Koliko su ove teme dio osječkog kulturnog identiteta?

– Projekt “Kontesa” je ideja članice iz „Panon“ Sekcije mladih koja je o tome imala referat na III. znanstvenoj konferenciji „Gospodarstvo istočne Hrvatske“ (2014). Naziv projekta “Kontesa” je neka vrsta akronima od kontinentalni turizam europskog ambijenta, odnosno ima i svoju simboličnu naznaku; – ako je Jadranska obala kraljica hrvatskog turizma onda je Slavonija grofica (kontesa). Izlaganje na konferenciji započeto prikazom desetak fotografija iz turističke promocije nekih dijelova Slavonije i Baranje (s Interneta) na kojima nije bilo živog čovjeka – već samo objekti ili njihov interijer. Potom je pokazana jedna fotografiju (od malobrojnih u ponudi) na kojoj su bili ljudi u jednom turističkom objektu te je postavljeno pitanje prisutnima o privlačnosti takve promocije. Tih desetak fotografija su ukazale na suštinu promašenog marketinga našeg turizma; slična stvar se ponovila ovih dana s video klipom o turističkoj ponudi Slavonije (u režiji Hrvatske turističke zajednice). Nadalje – ukazano je i na nepovezanosti turističke ponude glede kulturne baštine i prirodnih znamenitosti te na omeđenost turističke ponude županijskim granicama; npr – ako netko preko Interneta planira dolazak u Baranju neće znati za Đakovačku katedralu ili planira li dolazak u Đakovo, neće dobiti informaciju da je desetak kilometara dalje Galerija Ivana Meštrovića (Vrpolje, Brodska županija), ili u ponudi za posjet Vukovaru, nema informacije o rodnoj kući Milutina Milankovića i kulturno-znanstvenom centru (Dalj, Osječka županija, 15-tak km) – o znanstveniku svjetskog glasa (Milankovićeve ciklusi o promjeni klime na Zemlji) o kojem znaju više u svim EU zemljama nego u Hrvatskoj.

To je slika dijela naše kulture – kako je mi sami predstavljamo. „Kontesa“ – dakle – donosi integralni marketing KULTURNIH i prirodnih znamenitosti Osijeka i Slavonije i Baranje bez županijskih granica. Zato se – uz projekte promocije turističkih znamenitosti – priprema i edicija knjiga na više

europskih jezika. Naime, europski turistima su obrazovani (više od naših stanovnika i turističkih djelatnika), mobilni i žele vidjeti, naučiti, doživjeti, proširiti svoje horizonte....

Edicija knjiga „Povijest industrije Slavonije i Baranje“ treba valorizirati i predstaviti višestoljetnu privrednu tradiciju Osijeka i cijele regije domaćoj i inozemnoj javnosti; naša je regija imala razvijenu industriju koja je sada gotovo uništena.

Naša su poduzeća u prošlosti imala visoke tehnološke, ekonomske i tržišne dosege u europskim okvirima. To je značajna baština na čijim se temeljima može pokrenuti novi ciklus modernizacije i izgradnje industrije u Slavoniji i Baranji.

Za razliku od nekoliko postojećih knjiga u našim knjigama se poduzeća obrađuju cjelovito i u europskom kontekstu. Što je poučno iz ove materije (?) Značajna je veza industrije i kulture; to će reći da je u prošlosti Osijeka (i regije) jaka industrija omogućila razvoj kulture i umjetnosti, odnosno da su kultura i umjetnost pridonosile razvoju industrije. Znamo kako je stanje naše industrije u posljednjih 20-tak godina.

Višestoljetna tradicija multietničkog Osijeka u građanskom društvu pridonijela je njegovom snažnom privrednom i kulturnom razvoju u XVIII. i XIX stoljeću. Tijekom XX. stoljeća dva su svjetska rata i agresija na Republiku Hrvatsku značajno izmijenila etničku i konfesionalnu strukturu stanovnika Osijeka, no tradicija multietničnosti i multikonfesionalnosti se ne bi smjela zanemariti. Osijek, kao srednjoeuropski grad, s bogatom kulturnom i sakralnom baštinom te privrednom tradicijom – koji želi postati Europski grad kulture – to bogatstvo mora predstaviti domaćoj i inozemnoj javnosti. S tog naslova je „Panon“ pokrenuo ediciju „Tradicija multietničkog Osijeka“ kojom treba, u više knjiga – na hrvatskom i više europskih jezika – omogućiti kvalitetno predstavljanje Osijeka kao multietničkog grada u europskim okvirima. Te će knjige biti svojevrsna kulturna iskaznica grada Osijeka i pridonijeti javnoj artikulaciji kulturnog identiteta multikulturnog i multikonfesionalnog Osijeka – kao grada tolerancije i europskih vrijednosti. Ovim publikacijama, smatramo, obogatit će se društvena i kulturna atmosferu u gradu Osijeku te dati priloge za: kvalitetniji društveni život Osječana, bolju turističku ponudu grada te kvalitetno predstavljanje Osijeka u europskim okvirima (bilo kada strane delegacije dolaze u Osijek ili kad naše delegacije odlaze u inozemstvo).

Ovdje moram naglasiti da je „osječka kandidatura bazirana na tri stupa: predstavljanju bogate kulturne baštine Osijeka, njegove visoko razvijene kreativne i IT industrije te činjenice da je riječ o urbanom centru u dominantno ruralnom području.“ (izjava dogradonačelnika Hama) a ne spominje se MULTIKULTURALNOST – što je, gledajući civilizacijski najvažniji europski stup.

Osim toga – multikulturalnost nakon agresije na Hrvatsku i ratnih stradanja Osijeka i Slavonije ima još veći civilizacijski značaj – u europskim okvirima, a u hrvatskim okvirima smo – u tom četvrtom stupu – u velikoj prednosti u odnosu na ostala tri grada kandidata iz RH. Ne znam ima li vremena to popraviti (?)

- Prema čemu taj identitet treba usmjeriti? Na koji ga način treba promicati i zaštititi na regionalnoj, nacionalnoj i europskoj razini?

– Pitanje identiteta je vrlo značajano antropološko i političko i ekonomsko pitanje u svakom društvu pa tako i u Hrvatskoj, odnosno u Osijeku. Prije svega mislim da nemamo u zemlji izgrađeni (niti postoje namjere za to) građanski nacionalni identitet stanovnika (koji je otvoren za komunikaciju i suradnju s drugim etnitima) – već se u nas razvija etnički nacionalni identitet (koji je zatvoren u sebe i, da skratim pojašnjenja, svi drugi su neprijatelji) koji je karakterističan za zemlje Istočne Europe; o tome detaljnije imate u mojem izlaganju u emisiji OSTV-a iz 2012.

godine (linkovi: <https://www.youtube.com/watch?v=4SmMq9RToxY> i <https://www.youtube.com/watch?v=9R519IG5SeA>

U suvremenom svijetu odsustvo građanskog identiteta je ekonomski, politički, društveno i kulturno

pogubno; tu moju tvrdnju ilustrira i stanje u našem društvu i privredi, pa ako hoćete i u gotovo svim zemljama istočne Europe.

Mi nemamo paradigmu građanskog društva, čak naprotiv – vraćamo se plemenskom identitetu koji se temelji na mitovima i na samo selektivnim segmentima nekih događaja koji pogoduju izgradnji etnocentričnog društva. Hrvatska, zapravo nema nikakve paradigme – ni za privredu, ni za razvoj društva niti za kulturu ni sport.

Ni Osijek nema (nikakve) paradigme, a mogao bi je imati. O tome imate opširnije u više mojih objavljenih radova i knjiga; npr. u knjigama: „Izgubljene šanse“ (2005.) i „Kamo idemo“ (2006.) i „Tri eseja o znanosti“ (2009.). Dakle, ako nema građanskog identiteta onda ni kulturni identitet stanovnika nije u tome okviru; ostaju samo etnocentrične tlapnje, da ne upotrijebim neki zločestiji termin. Plemena imaju mitove i plemenski identitet pripadnika se temelji na tim mitovima, a u građanskom se društvu nacionalni identitet temelji na kulturnom naslijeđu; upoznavanjem vlastite kulturne baštine stvaraju se temelji za izgradnju građanskog nacionalnog identiteta. Prema tome – kulturni identitet treba izgrađivati na multikulturalnosti, odnosno i korak dalje – na interkulturalnosti. Nažalost – o tome se u nas ne želi znati. Da ne bude zabune – zagovaram izgradnju hrvatskog nacionalnog identiteta i njegovu promociju, kako u našoj zemlji tako i u europskim okvirima – ali ne na etnocentričnom konceptu i etničkom modelu nacije pa onda i kulturnog identiteta.

- U čemu vidite najveći potencijal kulturne djelatnosti Osijeka? Je li on dovoljno iskorišten?

– Više je različitih skupina potencijala za kulturne djelatnosti grada Osijeka koje su vrlo vrijedne i na kojima se može izgrađivati Europski grad kulture; evo redom:

(a) Tu su prije svega mladi ljudi, osječka mladost, koja je kreativna, ali koja mora sama izboriti svoj prostor, a ne da im stariji udjeljuju djelatni prostor na „žličicu“.

(b) Potencijal Sveučilišta u Osijeku je iznimno velik, ali u mnogim segmentima – od kreiranja kulturnih događanja do posjete tim događanjima – nema značajnije manifestacije duha niti broja sveučilištaraca.

(c) Arhitektonska i sakralna baština te osječki spomenici (skulpture) važan su dio kulturne ponude koja ni izdaleka nije u funkciji koju bi mogla i trebala imati.

Vrlo su važne privatne poduzetničke inicijative i u sektoru kulture (koje treba podupirati i javnim novcem; niz je primjera: Knjižara Nova je centralno mjesto, ne samo Osijeka, u promociji knjige – a, recimo, nema je na blogu Osklutura kao jedne od atrakcija kulture u Osijeku. Ili osječki nakladnici: npr. osječka „Grafika“ ili „Alberta“ – nova nakladnička kuća u Osijeku – daju važne priloge kulturnom ozračju i izgradnji kulturnog identiteta grada.

(e) Mislim da, isto tako, nije dovoljno iskorišten potencijal nevladinih organizacija i udruga građana koje djeluju u sektoru kulture ili suplementarnim aktivnostima: Društvo pjesnika „Antun Ivanošić“, Društvo likovnih umjetnika amatera „Likar“ ili Volonterski centar Osijek, Udruga „Breza“, i „Dokkica“, FB grupa „Osijek kakav je nekad bio“ – npr.

- Osijek je grad bogate kulturne raznolikosti no mnoge osobe iz kulture kao problem ističu slabu povezanost različitih kulturnih segmenata. Je li to temeljni problem osječke kulture ili postoji i nešto više?

– Više je primjera dobre prakse u tome povezivanju posljednjih godina, no još uvijek su značajno prisutne navike institucionalizma u kulturnom sektoru i nedovoljno je poduzetničkih (svojevrсно tržišnih) nastojanja. A, ono „nešto više“ je političko-stranački utjecaj u sektoru kulture – od kadroviranja do financiranja; npr – u oba osječka kazališta ili postavljanje spomenika po gradu Osijeku. Stranačka politika bi trebala ići „van iz kulturne butige“.

- Što je potrebno učiniti kako bi kulturne vrijednosti psotale dijelom svakodnevnog života najšireg broja Osječana?

– Mislim da je prije svega problem u apatičnosti značajnog dijela društva koja ima više uzroka. Nema prostora za sve pojasniti; kratko – (a) poraće, (b) kriminalna privatizacija, (c) loša

stranačka politička scena, (d) procesi tranzicije koje nismo završili, (e) procesi globalizacije za koju nismo dovoljno pripremljeni i (f) ekonomska kriza. Izlaz je u: (1) raznim oblicima edukacije svih slojeva stanovništva o građanskom društvu, (2) kulturnom marketingu i (3) prevladavanju ekonomske krize. Sve su društvene pojave međuzavisne i nema rješenja na „brzaka“; trajat će godinama. A može trajati još i duže ako stanovnici ne-educirani o građanskom društvu i dalje budu apatični. Prije neku godinu moji se prijatelji požale na svoj nepovoljan ekonomski položaj koji im, eto, više ne omogućava prisustvo kulturnim događanjima. Ukazujem na mogućnost obilaska muzeja, galerija i koncerata – gdje su karte bile po simboličnoj cijeni; oni i dalje negoduju, a onda im kažem da su koncerti (orguljaša) u Katedrali besplatni...

- Što bi Osijek mogao dobiti titulom Europska prijestolnica kulture? Koje su njezine prednosti?

– To bi bila izvanredna prilika za: (1) društveni (2) kulturni i (3) privredni razvoj grada i okolice – regije. U toj prilici trebali bi na svoje mjesto doći mladi, stručni i poduzetni ljudi (koji k tome znaju i strane jezike) bez političko-stranačkih liftova. Ako se to dogodi – Osijek dobije rečeni status i mladi (nestranački) stručnjaci osvoje mjesta koja im pripadaju – sve smo u Osijeku riješili; tada ne bi trebalo strahovati od depopulacije, ekonomskog nazadovanja i pretvaranja Osijeka u palanku. Glede prednosti; mnogi govore o financijskim sredstvima i EU pozornosti na takav grad kao važnim prednostima. Mislim da je, uz to, prednost i u tome da Grad javno preuzima odgovornost na široj kulturnoj sceni – to će reći da odluke i programi neće biti više stvar „zapišanog“ prostora neke od političkih stranaka i njihovih aktera.

- Ako zaista budemo proglašeni Europskom prijestolnicom kulture na raspolaganju će nam biti značajna sredstava za različite programe i njihovu izvedbu. Što prema vama treba izgraditi ili koje programe pokrenuti da bismo opravdali tu titulu?

– Za program izgradnje objekata treba formirati INTERDISCIPLINARNE timove STRUČNJAKA – koje će delegirati struka, Ne znam propozicije korištenja tih EU sredstava, ali mislim da bi prije svega trebalo sanirati postojeće objekte sakralne, arhitektonske i industrijske baštine. A glede izgradnje – evo i nekih mojih prijedloga:

Osijek, odnosno Slavonija, nema – a treba imati – muzej industrijskih strojeva (to sam već predlagao Županiji u jednom projektu prije više godina). Osnivanje takvog muzeja bi se moglo spojiti sa zaštitom industrijske arhitekture (neke od napuštenih tvornica).

(b) Trebalo bi isto tako omogućiti odgovarajući prostor za osječke softverske tvrtke (to je novi program „Panona“) – neka vrsta softverske „babilonske kule“; i to se može riješiti sanacijom neke od napuštenih tvornica.

(c) U tom softverskoj „babilonskoj kuli“ mogao bi se postaviti i muzej računala i periferne računalne opreme; koliko znam – toga nema u ovom dijelu Europe.

(c) Spomeničku (skulpture) baštinu Osijeka treba objektivno analizirati; neki su spomenici podignuti i/ili postavljeni bez dozvole i/ili bez velikog (da ne kažem – bez ikakvog) kulturološkog smisla. Treba načiniti inventuru i oštre rezove (ovdje riječ treba imati arhitektonska i povijesno-umjetnička struka) te dovesti u red ovaj važan dio kulturnog identiteta (europskog) grada. A potom (ako se uklapa u propozicije EU sredstava) trebalo bi podići niz novih spomenika (skulptura; izričito – znanstvenici i umjetnici europskog značaja) izvan centra grada – u ostalim gradskim kotarima, u Sveučilišnom kampusu i u prigradskim naseljima. I opet moram ponoviti – ne dozvoliti pristup odlučivanju o tome stranačkim akterima.

(d) Osijek nema planetarij; suvišno je pojašnjavati što bi takav objekt značio za odgoj i obrazovanje osmoškolaca i mladih, za turističku ponudu, za urbanitet grada (koji bi bio Europski grad kulture).

Osijek je grad na rijeci, ali tu pogodnost ne koristi; Osijek treba turistički brod, ne jedan već malu flotu; to bi osmoškolcima pridonijelo poboljšanju nastave u prirodi, turističkoj ponudi pa i transportu putnika i robe. Onda bi trebalo imati i odgovarajuće pristanište...

Kada su u pitanju programi mislim da Osijek ima spektar dobro organiziranih festivala i kulturnih događanja (od natjecanja mladih violinista i klavirista do tamburaša, likovni slavonski bijenale, „Slama“, Osječko ljeto kulture itd.), ali nema odgovarajućih aktivnosti glede nakladništva. Treba utemeljiti program i podupirati nakladništvo i čitanje (konzumaciju) knjiga. Mislim da bi bilo dobro utemeljiti: (a) udrugu nakladnika Osijeka (evo kratice – UNO) i (b) regionalni sajam knjiga pa čak i (c) „gradski božićni vašar knjiga“ na kraju godine; onda bi se, valjda, razvila praksa da se u institucijama i poduzećima za Novu godinu kao pokloni dijele knjige, a ne rokovnici, parfemi i neki skuplji pokloni.

- Osim infrastrukture, što treba Osijeku ostati u godinama nakon te željene 2020.-e?

– Osijek je u središte Slavonije i Baranje i on je bio – i treba biti – polarizacijsko žarište slavonske regije, a nakon 2020. godine bi taj horizont trebao biti proširen i na euro-regionalni prostor. A što će ostati osim infrastrukture (?) Nadam se da NEĆE ostati stranački liftovi; sve drugo je dobitak.

U Osijeku, 22. veljače 2016.

<https://oskultura.com/strategija/milan-ivanovic/>